

Két tanítási nyelvű kereskedelmi iskolák Magyarországon a két világháború között

© Nagy Adrienn

**Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom”
Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs**

adrienn.n.z@gmail.com

A tanulmány célja, hogy rövid áttekintést adjon az 1920-as és 1930-as években szerveződő angol, német és olasz tannyelvű középfokú kereskedelmi iskolák (tanfolyamok, kihelyezett tagozatok) működéséről. A középfokú kereskedelmi iskolai hálózat a 19. század végére épült ki Magyarországon. A 19-20. század fordulóján hazánkban működő közel 40 három évfolyamos, érettségit adó középfokú kereskedelmi iskola egyre nagyobb népszerűségnek örvendett a diákság körében, így az intézmények száma – összhangban az oktatáspolitikai céljaival, mely támogatta a nem felekezeti fenntartású középfokú iskolák számának növekedését –1919-re 80-ra emelkedett, majd a trianoni békét követően 34 iskola került az újonnan meghúzott határokon kívülre. Az 1890-es évektől a középfokú kereskedelmi iskolákat egyre gyakrabban illették azzal a váddal a kereskedők, illetve a vállaltok, cégek vezetői hogy nem a gyakorlati gazdasági, kereskedelmi életre készítenek fel, ráadásul a végzett tanulók a nem kevés nyelvi órák ellenére nem beszélnek idegen nyelveket. Ez utóbbi idegen nyelvi és gyakorlatias képzést kívántak részben pótolni a két háború között szerveződő két tanítási nyelvű kereskedelmi iskolák és tanfolyamok. Az első világháborút követően a nemzetközi gazdasági kapcsolatok bővülésében érdekelt kormány VKM minisztere Klebelsberg Kuno a kultúrfőlény politika jegyében 1924-ben elfogadott középiskolai törvényben (XI. tv.) az élő idegen nyelvek oktatásáról és nyelvi tanszékek felállításáról is intézkedett, azzal a céllal, hogy hazája felé elkötelezett, nemzethű, de egyúttal modern idegen nyelveket beszélő elitet képezzen. A görög és a latin, valamint a gimnáziumban, a reáliskolában és a reálgimnáziumban egyaránt kötelező német nyelv mellett, a választható nyelvek sorába került az angol, a francia és az olasz nyelv is. A francia nyelv a reáliskolákban és a felső kereskedelmi iskolákban már 1892-től (VKM 20.982/1982) kötelező volt (Nagy, 2000). A két háború között indult a Sárospataki Református Kollégium angol nyelvi tagozata, a Notre Dame de Sion gimnáziumában és az 1938-ban nyíló gödöllői Lycée Français iskolában francia, míg a pannonhalmi olasz gimnáziumban olasz nyelven folyt az oktatás.

Kísérlet az English Practical School of Commerce megnyitására

Az Anglo–Hungarian Corporation Limited¹ részvénytársaság felkérésre Wiesinger Gábor 1920 tavaszán nyújtotta be kérvényét egy a fővárosban létesítendő angol nyelvű kereskedelmi iskola alapításáról, melyhez a Thököly úti kereskedelmi iskola néhány helységét szeretne volna bérbe venni. A vállalat célja az Egyesült Királyság és Magyarország között a pénzügyi, a kereskedelmi, az ipari, a művelődési és a társadalmi törekvések, kapcsolatok előmozdítása volt. A cég alapítói közül Welsburg Sándor és Berthold László 1914 júliusában Pesten textilüzemet alapított, melyhez szerettek volna egy angol nyelvű kereskedelmi iskolát is kapcsolni. Az intézmény szervezetének kidolgozását Wiesinger Gáborra – bécsi gyáros, pozsonyi bérlő, pesti bankár, MOVE tagja – bízták, aki ugyan elkészítette azt, ám végül Berthold Lászlónak a vörös őrségi szerepvállalása miatt 1919-ben már nem adta hozzá a nevét, így a tervezet gyakorlati megvalósítása 1920 őszéig váratott magára. Késlekedéshez az is hozzájárult, hogy miután Wiesinger tudomást szerzett arról, hogy az iskolát két vagyonos zsidó nagytőkés (tőzsdebizományos) finanszírozná (100 millió korona értékben), illetve már közel 200 izraelita felekezetű növendék várja felvételét, visszautasította az igazgatói poszt betöltését a következő indoklással: *„Visszautasítom mert zsidó jellegű iskolát nem óhajtok vezetni, mert én azt a keresztény ifjúság átminősítésére akartam felhasználni tiszta keresztény etika alapján álló iskolát akartam csinálni.”*² Miután 1920 őszére úgy ítélte meg, hogy az intézmény *„zsidó karakterét”* törölték, elfogadta a megbízást azzal a feltétellel, hogy csak a *„kommunizmus alatt kifogástalanul viselkedő és azt igazolni tudó növendékek”* kerülhetnek felvételre.³ Wiesinger korábbi véleménye, álláspontja az iskola jellegét illetően nem változott meg alapvetően, ám kénytelen volt maga is belátni, hogy egyrészt mindazt, amit elképzelt pénz nélkül nem tudja megvalósítani és e tekintetben a keresztény felsőbb és középosztályra nem számíthat támogatóként, másrészt az általa tervezett tényleges gyakorlati képzés kivitelezéséhez szüksége van a nagyvállalatok együttműködésére, melyek jelentős része köztudottan zsidó tulajdonban volt. *„Az iskola gyakorlati jellege csak akként valósítható meg, ha ennek képzése a nagy ipari és kereskedelmi vállaltoknál biztosítok helyet, mely vállalatok élén ezidőszertől úgyszólván kizárólag zsidók állnak.”*⁴ A legfontosabb feladatnak a keresztény kereskedő középosztály képezését tartotta.

A tervezet szerint az iskola célja kereskedelmi pályára terelni az egzisztenciájukat elvesztett fiatalokat. A két ország között említett kereskedelmi összeköttetés megteremtése érdekében a diákok angol kereskedelmi kurzusokon vehetnének részt. *„Magyarországnak gazdasági okokból új területekre van szüksége, mivel a Balkán piacait részben elzárták előlünk. Ezen*

¹ Anglo Hungarian Corporation részvénytársaságot 1914. június 24. jegyezték be Londonban, alapítói gróf Welsburg Sándor és az oldenburgi herceg fia Percy H. Browne a királyi klub tagja, majd dr. Berthold László a londoni kereskedelmi iskola tanár is csatlakozott.

² Wiesinger Gábor levele a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 1920. szeptember 12. MNL OL VKM K503 – 1922. – 81. cs. – 2. t. – 124651. a. – 73794. ikt.

³ U.o.

⁴ U.o.

tény kötelességünké teszi, hogy másfelé keressünk érvényesülést és behozatalunkat a legelőnyösebben biztosítsuk, viszont kivitelre alkalmas termékeink számára keressünk fogyasztókat. Oly tájakra kell nézni amely áruban leadóképes viszont fogyasztó is nemzetközi érintkezésben gyakorolt és üzletileg megbízható. Mindezen tulajdonságot megtaláljuk az angolokban. Ez irányban akarjuk kioktatni a köznevelésben végzendő hallgatókat, akik hivatva lesznek a kereskedelmi kapcsolatot létesíteni és azt fenntartani, erősíteni, ezért képeznünk kell a magyar kereskedelem rendelkezésére képzett angol kereskedőket és az itteni viszonyokkal ismerős alkalmazottakat.”⁵

Miután az 1920. június 8. beterjesztett engedélyezési kérelemben az is szerepelt a fentiekben megfogalmazottakon túl, hogy az intézmény célja „a zsidóság térfoglalásával szemben a keresztény ifjakat gyakorlati alapon ismertesse meg a legális és nagyszabású angol kereskedelem módszereivel,” a VKM jelentésében úgy fogalmazott, hogy a kormány méltányolja az intézet törekvéseit és 100 fő ösztöndíjas képzésének támogatását engedélyezi.⁶ Az Angol Gyakorlati Kereskedelmi Iskola (English Practical School of Commerce) 1920. szeptember 1-jén nyitotta meg kapuit közel 150 hallgatóval, ugyan a VKM engedélyét megkapta, azonban működéséhez nyilvánossági jogot nem nyert.

Az iskola elsődleges célja, hogy tanfolyam formájában a hazai elméleti oktatást kiegészítse egy abszolút gyakorlati alapú képzéssel. Az előadó tanárok született angolok voltak (legalábbis a szigetországból érkeztek), akik széleskörű nemzetközi kereskedelmi tapasztalattal rendelkeztek. A tanfolyam tárgyai: angol nyelv (fordítás, fogalmazás, társalgás), kereskedelmi levelezés, üzleti rendszer (irodai belső adminisztrációs technikák, újítások megismertetése), kereskedelmi földrajz, brit birodalom története (közjogi, közigazgatási rendszere), angol könyvvezetés módszere, biztosítás, bankügy, tőzsde, ipari, kereskedelmi, tengerhajózási jog, fényképezés és hirdetés, nemzetközi posta és vasútszállítási szabványok, eladás művészete, gyakorlati kereskedelmi vegytan, kereskedelmi számtan.⁷ A gyakorlati képzés során londoni megbízó cégek által eladásra kínált árukat a hallgatók hétfőtől péntekig délelőttönként – eleinte csak Budapesten – különböző hazai üzletekben kínálták eladásra, azaz „ügynökösködtek.” Felvették a megbízást, majd a megrendelést a tanárok ellenőrzése mellett angol nyelven továbbították, amikor az áru Londonból megérkezett, akkor a fuvarlevelet, a számlát kiállították, a fuvarozó cégnek átadták, majd mindeközben a szükséges levelezést, könyvelést is elvégezték, azaz a folyamat minden egyes fázisában aktívan részt vettek a hallgatók. Az áruk forgalma szerint jutalékban részesültek, hogy a kellő motiváció is legyen. A következő üzletágak közül választhattak a hallgatók: I. fa, szén, gabona, liszt, papír, írógép; II. hangszerek, bőráru; III. könyvek, műtárgyak, ruházati cikkek; IV. üveg, porcelán, gépjármű; V. nemes és nem nemes fémek, pamut, gyapjú,

⁵ Előterjesztés a Budapesten felállítandó angol nyelvű gyakorlati kereskedelmi iskola tárgyában. MNL OL VKM K503 – 1920. – 48. cs. – 18. t. – 60320. a.

⁶ Jegyzőkönyv az 1920. június 8. tartott értekezletről. MOL VKM K503 – 1920. – 48. cs. – 18. t. – 60322. a.

⁷ Előterjesztés a Budapesten felállítandó angol nyelvű gyakorlati kereskedelmi iskola tárgyában. MNL OL VKM K503 – 1920. – 48. cs. – 18. t. – 60320. a.

selyem, konzerv, élelmiszer; VI. műszaki cikkek, vegyészeti segédanyagok; VII. nyersbőr, állati termékek, gumi, gyógy-illatszerek, festő anyagok.⁸

1. táblázat. Angol Kereskedelmi Iskola órarendje
1920. október 18. és 1921. január 31. között⁹

Idő/h	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
15-16	Angol	Angol	Angol	Angol	Angol	Angol
16-17	Angol	Angol	Angol	Angol	Angol	Angol
17-18	Kereskedelmi számtan	Magyar levelezés	Kereskedelmi ismeret	Iparjog	Kereskedelmi számtan	Könyvvite I
18-19	Kereskedelmi számtan	Magyar levelezés	Kereskedelmi ismeret	Könyvvite I	Kereskedelmi számtan	Könyvvite I
19-20	Gyorsírás	Földrajz	Gyorsírás	Könyvvite I	Földrajz	szépírás

Az előadások nyelve az eredeti elképzelés szerint az angol lett volna (ezért az első három hónap csak nyelvtanulásból állt), de végül a hallgatók hiányos nyelvtudása miatt az intenzív nyelvórák mellett, a tárgyak többségét magyarul oktatták. A gyakorlati iskola mellett, külön 10 hónapos nyelviskolát is szerveztek. A 10 hónapos gyakorlati tanfolyamra való beiratkozás feltétele az érettségi bizonyítvány, vagy sikeres felvételi vizsga teljesítése számtan, magyar nyelv és irodalom, illetve földrajz tantárgyakból. A tanfolyam végén záróvizsga nem volt, de az azt végig látogatók hivatalos bizonyítványt kaptak. A képesítés fokmérője, hogy a gyakorlati kereskedelem terén mennyire volt sikeres a hallgató. Emellett nagy hangsúlyt helyeztek arra, hogy segítsék a végzetek elhelyezkedését, álláshoz juttatva tanulóikat. A képzett hallgatókat egyrészt a megszállt, illetve meg nem szállt magyarországi területeken és a Balkánon igyekeztek elhelyezni, míg a többieket Londonban és az angol gyarmatokon.

Wiesinger Gábor 1921 nyarán a nyilvánossági jog megadását kérve ismét kérelemmel fordult a VKM-hez a következő indoklással: „Az iskola hazánknek üdvös munkát fejt ki, amennyiben nem theória-embereket nevel és nem is kizsákmányolásra alkalmas szolgálkat a kizsákmányolni kész zsidó tőke számára, hanem keresztény gondolkodású és gyakorlati magyar kereskedőket. Az iskola ugyanezt a munkát végzi, mint a Közgazdasági egyetem első két szemesztere, ezért jogot kéne, hogy biztosítsanak, hogy a hallgatók beiratkozhatnak az egyetem harmadik szemeszterére.”¹⁰ A nyilvánossági jog mellett anyagi támogatást is kért Vass József vallás- és közoktatásügyi minisztertől, arra hivatkozva, „hogy az illetékes angol körök egymás után ajánlják fel támogatásukat, de én e támogatást nem vagyok hajlandó elfogadni,

⁸ U.o.

⁹ Jegyzőkönyv az Angol Kereskedelmi Iskola 1920. szeptember 2. kelt felügyelő tanácsi üléséről. MNL OL VKM K503 – 1922. – 81. cs. – 2. t. – 126439. a. – 79262. ikt.

¹⁰ Wiesinger Gábor kérelme az Angol Kereskedelmi Iskola nyilvános jogának megadása tárgyában. MNL OL VKM K503 – 1922. – 81. cs. – 2. t. – 78871. a. – 155 606. ikt.

*mert tisztára magyar szellemben akarván nevelni, nem fogok függeni semmiféle idegen tényezőtől.*¹¹ A nyilvánossági jog megadásához és az iskola hallgatóinak a Közgazdaságtudományi Karon való közvetlen továbbtanulásához a VKM továbbra sem járult hozzá, így anyagi támogatottság hiányában az iskola 1920-as évek közepén pontosan nem ismert okok miatt megszűnt.

Német kereskedelmi tanfolyamok, tagozatok

A Német – Magyar Kereskedelmi Kamara¹² (Deutsch-Ungarische Handelskammer in Budapest) 1923. június 8-án nyújtotta be kérelmét a VKM felé, azzal a céllal, hogy a budapesti francia, olasz tanfolyamok mintájára német tanfolyamot indíthasson, kiegészítve azt kereskedelmi levelezéssel, gyorsírással és könyveléssel.¹³ A Budapesti Német Nyelviskola és Kereskedelmi Tanfolyam 1923 őszén indította első képzését. Az intézmény igazgatója Dr. Szentgyörgyi Ede 1926-ban kérelmezte a VKM-től a végleges hivatalos engedélyét, melyet az 76881/1926. sz. rendelettel el is nyert.¹⁴ Az iskola a Német Szövetség (Verein der Reichsdentsehen in Budapest) védelme alatt állt. A tanfolyam a Vas utcai felső kereskedelmi iskola üres termeiben folyt. Az iskola nyelvtanárai kereskedelmi ismeretekkel is rendelkeztek, köztük a neves Paul Zuschke, aki a híres berlini Handels-Hochschule-ban szerezte diplomáját. A tanfolyamra való beiratkozás feltétele ipari vagy kereskedelmi vállalatnál való alkalmazás, megfelelő előképzettség, míg a más foglalkozású egyéneknek a 18. életév betöltése, illetve 10 000 korona beiratkozási díj és havi 20 000 korona tandíj befizetése volt. 1925/26-ra már 18 német nyelvtanfolyamot indított az iskola: német kezdő (3), német középhaladó (3), haladó (2), német irodalom (1), német kereskedelmi (3), német kereskedelmi levelezés (1), német gyorsírás (1), magyar gyorsírás (1), magyar nyelv németeknek (2). A 18 tanfolyamra 1037 hallgató iratkozott be, amely több mint duplája volt a korábbi évnek (435 fő). Tanfolyamokat (Budapester Deutsche Sprachschule mit Handelskurs) szept. 15 – jan. 31.; illetve febr. 1. – jún. 30. között tartották, azaz a képzések két szemesztert vettek igénybe. Minden tárgyat hetente kétszer másfél órában tanítottak.¹⁵

A Budapesti Kereskedelmi Akadémia több esztendőes előkészítő munka után 1927/28-as tanévtől kapta meg a VKM engedélyét (1927. évi 8470. III/b. sz.) ahhoz, hogy elindítsa a berlini kísérleti képzését. Egy külföldi tanfolyam megszervezése már 1923-tól napirenden volt az iskola vezetése részéről, de megvalósítására csak nyári, szünidei tanfolyam formájában került sor

¹¹ U.o.

¹² A Budapesti Német–Magyar Kereskedelmi Kamarát 1920-ban alapították (VI. kerület Andrásy út 10.), ami az ausztriai Német Gazdasági Kamarával együtt az első német külkereskedelmi kamarák közé tartozott és 1945-ig állt fenn.

¹³ Deutsche–Ungarische Handelskammer in Budapest kérelmének elbírálása. MNL OL VKM K503 – 1927. – 107. cs. – 15. t. – 45441. a. – 51719. ikt.

¹⁴ Német Nyelviskola és Kereskedelmi Tanfolyam engedélyezése 76811/1926. sz. rendelet. MNL OL VKM K503 – 1927. – 107. cs. – 3. t. – 19373. a. – 133. ikt.

¹⁵ Magyar–Német Kereskedelmi Kamara esti tanfolyamának tantárgyai. MNL OL VKM K503 – 1927. – 107. cs. – 15. t. 84906. a.; illetve MNL OL VKM K503 – 1927 – 107 cs. – 3. t. – 19373. a. – 95918. ikt.

(Angliában és Franciaországban vehettek részt a diákok a nyelvet és a szaktudást egyaránt fejlesztő képzéseken) (Vincze, 1928: 380). A tanfolyammal szemben a berlini képzés célja, hogy a tanulók a német nyelvnek egy iskolai éven keresztül történő tervszerű tanítása során alaposabban is megismerkedjenek Németország gazdasági és szellemi kultúrájával, oly módon, hogy mindeközben a harmadik évfolyam tananyagával sem maradjanak le otthoni társaiktól. Az egyéves berlini tanévre a felső kereskedelmi iskola második tanévét jó eredménnyel elvégzett tanulók jelentkezhetnek (20 főt az akadémia, míg 6 főt az ország egyéb felső kereskedelmi iskolájának tanulói közül vettek fel).¹⁶ Az oktatás a magyar tanterv szerint folyt, eltérés a német nyelvórák esetén volt, melyet német birodalmi nyelvtanár tanított, illetve a földrajz, a szerves kémia és a könyvvitel tanítása is német nyelven folyt. A magyar nyelvű órákat az akadémia tanárai, illetve a berlini Collegium Hungaricum különböző szakos német tanárai tanították. Az évfolyam (Auslaendischer Kurs der Budapester Handels-Academie) internátusban nyert elhelyezést (Spandau Johannesstift), míg a tanítás Berlinben Lichte felde Zehnlendorferstrasse 52. sz. alatt egy villaszerű lakóházban zajlott.¹⁷ Az 1927/28-as tanévben a berlini tanfolyam 16 tanulója közül 10 fő az akadémiai, 2 fő egy budapesti állami, 1 fő a szegedi állami, 1 fő a nyíregyházi községi és 2 fő a pécsi községi állami iskola tanulója volt (Vincze, 1935:380). A tanulmányok mellett a diákok egy németországi tanulmányúton is részt vettek (Potsdam, Drezda, Stettin, Leipzig, Hamburg).

2. táblázat. Az 1926/27. évi berlini III. évfolyam órarendje¹⁸

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
Német	Árúismeret	Levelezés	Német	Levelezés	Német
Könyvvitel I	Jog	Magyar	Könyvvitel	Árúismeret	Közigazgatás
Könyvvitel I	Történelem	Gyorsírás	Földrajz	Történelem	Mennyiségtan
Földrajz	Magyar	Torna	Közgazdaságtan	Magyar	Torna
Francia	Kereskedelmi számtan	Francia	Mennyiségtan	Francia	Jog
–	Izraelita hittan	Római kat. hittan	Római kat. hittan	–	–

Az Olasz–Magyar Kereskedelmi Kamara (Camera Di Commercio Italiana per L'Ungheria) 1927. július 30. kérelmezte az V. kerületi Szekeres Margit Leánylíceummal kapcsolatosan olasz nyelvű női kereskedelmi tanfolyam

¹⁶ Tanulók szüleinek 360 pengő akadémiai díjat és 2400 pengőt kell fizetniük az ellátásért.

¹⁷ Budapesti Kereskedelmi Akadémia kísérleti tanéve Berlinben. MNL OL VKM K503 – 1927. – 108. cs. – 3. t. – 23656. a. – 79572. ikt.

¹⁸ Jelentés a Budapesti Kereskedelmi Akadémia berlini tanfolyamáról. MNL OL VKM K503 – 1927. – 108. cs. – 3. t. – 23656. a. – 3077. ikt.

indítását.¹⁹ Az olasz nyelv elsajátítására az 1922-től Budapesten működő Olasz Iskola néven ismert olasz nyelvtanfolyamokon bárkinek lehetősége volt. A kamara mellett az 1930-as évek közepétől a Budapesti Savoyai Jenő Olasz Királyi Iskola (La Reale Scuola Italiana Eugenio di Savoia di Budapest) is bekapcsolódott az olasz nyelvű kereskedelmi képzésbe. Az első világháború után az olasz nyelv oktatása az 1924. évi középiskolai törvénnyel indult el hazánkban, mely törvény Klebelsberg Kuno kultuszminiszter javaslatára az addig német és francia mellett, második modern idegen nyelvként elrendelte az angol, vagy az olasz nyelv kötelező tanítását a középiskolákban (Pelles, 2000:63).

A kapuit 1935-ben megnyitó Savoyai Jenő olasz tannyelvű elemi iskola és középiskola 1937-től indított kereskedelmi tagozatot,²⁰ melynek létrejöttében minden bizonnyal szerepe volt az 1935. február 16-án magyar-olasz kulturális egyezményről kelt XVIII. törvénycikknek, mely szerint a két kormány kölcsönösen köteles gondoskodni a másik ország intézményeinek és társadalmi, gazdasági viszonyainak tanításáról. Az olasz irodalmi, földrajzi, történelmi ismereteket be kellett illeszteni a felső kereskedelmi iskolák tananyagába is (olasz nyelv és levelezés, földrajz, gazdaságtörténet, közgazdaságtan tantárgy), melyhez a tanárok számára kötelező irodalom állt rendelkezésre.²¹ Budapesti Savoyai Jenő Olasz Királyi Iskola egy négy évfolyamos elemi és egy nyolc évfolyamos középiskolából állt, ez utóbbi két típusa a gimnázium és a kereskedelmi iskola. Emellett működött még az olasz oktatási rendszer – mely nehezen megfeleltethető egy az egyben a magyarral – szerint a „Scuola Commerciale” melynek végzettsége a magyar polgári iskolával volt egyenértékű. Az olasz felső kereskedelmi iskolába a négy évfolyamos polgári iskola (Scuola Commerciale) sikeres elvégzése után iratkozhattak be a tanulók, vagy különbözeti vizsgát tettek az egyéb magyar iskolákból érkezők (Pelles, 1999). A kereskedelmi iskolák (= polgári és felső kereskedelmi) 1937/38-as tanévben 65 tanulóval indultak.

A gimnázium és a kereskedelmi iskola utolsó éves tanulói a tanév végén vizsgát tettek, megszerezve ezzel a gimnáziumi érettségit, illetve a kereskedelmi képesítő bizonyítványt, melyeket a tanuló kérésére ki lehetett egészíteni az iskolai végzettség honosítását célul kitűző különbözeti vizsgával, melyet magyar nyelv és irodalom, illetve történelem tárgyakból kellett tenni az olasz iskola és a Kereskedelmi Minisztérium által delegált magyar taggal kiegészült érettségi bizottság előtt (Pelles, 1999). Mivel az olasz elnevezés szerint a felső kereskedelmi iskolát végzők kereskedelmi képesítő bizonyítványt szereztek, míg a magyar szerint kereskedelmi érettségit, ezért a különbözeti vizsgabizonyítványban egy záradék tartalmazta a kétféle elnevezés egymással való teljes megfelelését és egyenértékűségét (Pelles, 1999). Az olasz érettségi és kereskedelmi képesítő bizonyítvány egyenértékű az Olasz Királyság bármely

¹⁹ Olasz-Magyar Kereskedelmi Kamara kérelme női kereskedelmi tanfolyam elindítására. MNL OL VKM K503 – 1927. – 109. cs. – 3. t. – 54428. a. – 63896. ikt.

²⁰ A Budapesti Olasz Királyi Eugenio di Savoia középiskola kereskedelmi tagozatának képesítő jelentése 1943. október 19. MNL OL VKM K503 – 1937-1944. – 162. cs. – 1. t. – 128674.

²¹ Kötelező irodalmak: Benes: A munka alkotása, Demeter: Fasiszta Forradalom, Gray: Mussolini gondolatai, Mussolini válogatott beszédei, Röck: A fasiszmus eredete és fejlődése...stb. Olaszországra vonatkozó ismeretek tanítása a felső kereskedelmi iskolákban 1936. július 27. MNL OL VKM K503 – 1932-1936. – 157. cs. – 10. t. – 49400. a.

iskolájában megszerzett bizonyítvánnyal. Magyarországon tehát különbözőzeti vizsga letétele nélkül is érvényes. A honosítási igazolás az érettségi, vagy a kereskedelmi képesítő bizonyítvánnyal együtt teljesen egyenértékű a megfelelő magyar nyilvános iskolákban szerzett bizonyítvánnyal, így tehát Magyarország egyetemlein vagy főiskoláin végzett tanulmányok folytatására is jogosított.

Az 1937/38-as tanévben a budapesti olasz iskolába beiratkozott 191 (114 fiú és 77 lány) tanuló közül 38 olasz, 148 magyar és 5 egyéb nemzetiségű volt, ami felekezeti megoszlásukat illeti 60%-uk katolikus, 29%-uk izraelita, 10.5%-ik református és 0.5%-uk görög keleti felekezethez tartozott (Gyapay, 2003:20). A tanulók szüleinek foglalkozási megoszlását tekintve, többségük 28% magáncégek alkalmazottja, 18% értelmiségi, 13% közalkalmazott, 14% gyáros, 11% kereskedő, 6% munkás, 10% egyéb. Ugyan az izraelita felekezetű beiratkozni kívánó tanulók száma az 1930-as évek végén – az első és a második zsidótörvény életbe lépése után nem meglepő módon – jelentősen megemelkedett, amit az iskola igyekezett ugyan csökkenteni, de ezzel együtt a korszakban ez volt az egyike azon kevés iskolának, mely mindvégig engedélyezte zsidó tanulók beiratkozását, így biztosítva középfokú tanulmányaikat.

1942/43-as tanévben a felső kereskedelmi iskola négy évfolyamára csak 24 tanuló iratkozott be (összesen 178 tanulója volt az iskolának). 1943/44-ben első osztályokban is találunk izraelita vallású tanulókat (arányuk lényegében megegyezik a felsőbb osztályokban találhatóakkal), ami azt jelzi, hogy az iskola vezetése a gyakorlatban nem valósította meg maradéktalanul a fasiszta eszmék – az Olasz Iskola tanárainak többsége Mussolini ellenkormányát ismerte el, így távozva az intézményből egy új iskolát (Olasz Királyi Iskola) hoztak létre, azonban a magyar diákok maradtak – végrehajtását (Pelles, 1999). A háború következtében 1944 áprilisában a magyar iskolákhoz hasonlóan itt is előre hozott vizsgákat tartottak, majd az intézmény bezárt. Ugyan 1944. október 1-én a tervek szerint folytatódott volna a tanítás, de az olasz követség az ország elhagyására utasította a tanárokat. Véglegesen az olasz iskola 1947-ben szűnt meg.

Bár a fenti fővárosi iskolák és tanfolyamok nem töltötték be meghatározó szerepet a kereskedelmi szakképzésben, valamint viszonylag kevés diák számára voltak elérhetőek, azonban az itt tanító külföldi tanárok magukkal „hozták” a korabeli európai kereskedelmi szemléletet, amely a hazai kereskedelmi iskolákban tanító tanárok szakmai fejlődését – a közös találkozások révén – egyértelműen segítette.

Irodalomjegyzék

- Elsődleges levéltári források: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) Polgári Kori Kormányhatóságok Levéltárai, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Levéltára
- A Budapesti Olasz Királyi Eugenio di Savoia középiskola kereskedelmi tagozatának képezítő jelentése 1943. október 19. MNL OL VKM K503 – 1937-1944. – 162. cs. – 1. t. – 128674.
- Budapesti Kereskedelmi Akadémia kísérleti tanéve Berlinben. MNL OL VKM K503 – 1927. – 108. cs. – 3. t. – 23656. a. – 79572. ikt.
- Deutsche–Ungarische Handelskammer in Budapest kérelmének elbírálása. MNL OL VKM K503 – 1927. – 107. cs. – 15. t. – 45441. a. – 51719. ikt.
- Jegyzőkönyv az Angol Kereskedelmi Iskola 1920. szeptember 2. kelt felügyelő tanácsi üléséről. MNL OL VKM K503 – 1922. – 81. cs. – 2. t. – 126439. a. – 79262. ikt.
- Jelentés a Budapesti Kereskedelmi Akadémia berlini tanfolyamáról. MNL OL VKM K503 – 1927. – 108. cs. – 3. t. – 23656. a. – 3077. ikt.
- Jegyzőkönyv az 1920. június 8. tartott értekezletről. MOL VKM K503 – 1920. – 48. cs. – 18. t. – 60322. a.
- Előterjesztés a Budapesten felállítandó angol nyelvű gyakorlati kereskedelmi iskola tárgyában. MNL OL VKM K503 – 1920. – 48. cs. – 18. t. – 60320. a.
- Magyar–Német Kereskedelmi Kamara esti tanfolyamának tantárgyai. MNL OL VKM K503 – 1927 – 107. cs. – 15. t. 84906. a.; illetve MNL OL VKM K503 – 1927. – 107 cs. – 3. t. – 19373. a. – 95918. ikt.
- Német Nyelviskola és Kereskedelmi Tanfolyam engedélyezése 76811/1926. sz. rendelet. MNL OL VKM K503 – 1927. – 107. cs. – 3. t. – 19373. a. – 133. ikt.
- Olasz–Magyar Kereskedelmi Kamara kérelme női kereskedelmi tanfolyam elindítására. MNL OL VKM K503 – 1927. – 109. cs. – 3. t. – 54428. a. – 63896. ikt.
- Olaszországra vonatkozó ismeretek tanítása a felső kereskedelmi iskolákban 1936. július 27. MNL OL VKM K503 – 1932-1936. – 157. cs. – 10. t. – 49400. a.
- Wiesinger Gábor kérelme az Angol Kereskedelmi Iskola nyilvános jogának megadása tárgyában. MNL OL VKM K503 – 1922. – 81. cs. – 2. t. – 78871. a. – 155 606. ikt.
- Wiesinger Gábor levele a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 1920. szeptember 12. MNL OL VKM K503 – 1922. – 81. cs. – 2. t. – 124651. a. – 73794. ikt.

Másodlagos szakirodalmak

- Gyapay Dénes (2003). La Reale Scuola Italiana Eugenio di Savoia di Budapest. *Italy & Italy*, (14-15), 20-21.
- Nagy Péter Tibor (2000). Nyelvpolitika és elitképzés. Történet-szociológiai közhelyek – az idegennyelv-oktatás és az elitképzés kapcsolatáról. *Educatio*, (4), 743-760.
- Pelles Tamás (2000). A pannonhalmi olasz gimnázium. *Iskolakultúra*, 10 (11), 63-70.
- Pelles Tamás (1999). A budapesti olasz iskola története. In Mara Bér Gilda (szerk.), *Storia della scuola italiana di Budapest – A budapesti olasz iskola története*. (pp. 85-147). Budapest: AEBES.
- Vincze Frigyes (1928). A kereskedelmi akadémia berlini tanfolyama. *Kereskedelmi Szakoktatás*, 35 (7-8), 379-382.
- Vincze Frigyes (1935). *A középfokú kereskedelmi szakoktatásügy hazánkban és a külföldön a 19. század ötvenes éveitől napjainkig*. Budapest: Studium.